

doi: <https://doi.org/10.33763/finukr2021.06.007>

УДК 657(502.131.1)

Т. І. Єфименко

академік НАН України, доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, президент ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, efimenko@afu.kiev.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9163-3959>

Л. Г. Ловінська

доктор економічних наук, професор, член Методологічної ради з бухгалтерського обліку Міністерства фінансів України, заступник директора з наукової роботи НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, lovinska@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5427-7185>

Я. В. Олійник

доктор економічних наук, доцент, директор Інституту післядипломної освіти ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, oleynik_yv@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5895-282X>

М. В. Кучерява

кандидат економічних наук, в. о. завідувача відділу методології бухгалтерського обліку НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, piven_maria@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2948-1234>

**ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР ЩОДО СКЛАДАННЯ ЗВІТУ
ПРО УПРАВЛІННЯ ТА РОЗКРИТТЯ ВПЛИВУ ПАНДЕМІЇ COVID-19¹**

Анотація. В Україні імплементовані до національного законодавства положення Директиви 2013/34/ЄС щодо розкриття визначеними типами підприємств фінансової й нефінансової інформації у складі звіту про управління. Водночас запровадження цього звіту викликало низку питань, що потребують вирішення на нормативному рівні, головними серед яких є інформаційна асиметрія та розкриття підприємствами впливу пандемії, спричиненої коронавірусною хворобою. Практичний коментар щодо складання звіту про управління та розкриття впливу пандемії COVID-19 (*дали* – Практичний коментар) розроблено відповідно до вимог національного законодавства й із урахуванням рекомендацій визнаних міжнародних ініціатив стосовно складання нефінансової звітності в рамках проекту, котрий здійснювався за грантової підтримки Національного фонду досліджень України (реєстраційний номер: 2020.01/0546). Практичний коментар містить перелік показників, розкриття яких дасть змогу підприємствам надати зацікавленим сторонам можливість сформулювати висновки про діяльність підприємств в умовах невизначеності. Метою розробленого документа є надання рекомендацій підприємствам при підготовці актуальної, корисної, послідовної та порівнянної нефінансової звітності, а також розкриття впливу пандемії, спричиненої коронавірусною хворобою (COVID-19).

Ключові слова: Практичний коментар, пандемія COVID-19, звіт про управління, регулювання нефінансового звітування, невизначеність.

Літ. 41.

Tetiana Iefymenko

Dr. Sc. (Economics), Professor, Academician of the NAS of Ukraine, Honored Economist of Ukraine, President of the SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, efimenko@afu.kiev.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9163-3959>

¹ Статтю підготовлено в рамках проекту, що виконується за грантової підтримки Національного фонду досліджень України (реєстраційний номер: 2020.01/0546).

© Єфименко Т. І., Ловінська Л. Г., Олійник Я. В., Кучерява М. В., 2021

Liudmyla Lovinska

Dr. Sc. (Economics), Professor, The Methodological Council of Accounting at the Ministry of Finance of Ukraine, SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, lovinska@ukr.net
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-5427-7185>

Yana Oliinyk

Dr. Sc. (Economics), Associate Professor, SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, oleynik_yv@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5895-282X>

Maria Kucheriava

Ph. D. (Economics), SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, piven_maria@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2948-1234>

PRACTICAL COMMENTARY ON PREPARING MANAGEMENT REPORT AND DISCLOSURE OF COVID-19 PANDEMIC IMPACT

Abstract. In Ukraine the provisions of Directive 2013/34/EU on the disclosure of financial and non-financial information by certain types of enterprises in the management report have been implemented in national legislation. At the same time, the application of the management report has raised a number of issues that need to be addressed at the regulatory level, the main ones being the problem of information asymmetry and the disclosure by companies of the impact of the coronavirus pandemic. Practical commentary on preparing management report and disclosure of COVID-19 pandemic impact (Practical commentary) are designed in accordance with the requirements of national legislation taking into account recommendations of recognized international initiatives on the issue of non-financial reporting. Today, the disclosure of material information on the impact of uncertainty, in particular the pandemic caused by coronavirus disease (COVID-19), is of great relevance. The Practical commentary provides a list of indicators. Disclosure of these indicators will allow companies to provide stakeholders with the opportunity to make conclusions about the activities of enterprises under uncertainty. The objective of the initiative is to help undertakings disclose relevant, useful, consistent and comparable information on environmental, social and managerial aspects of business activities, in particular on impact of pandemic of COVID-19. This will be in line with best practices and appropriate international initiatives in the area of entity's non-financial reporting. The developed Practical Commentary is aimed at solving the organizational issues of preparation of the management report in Ukraine. The Recommendations are general and complementary but do not replace the provisions of international documents. In order to enhance the quality of preparation of the management report by domestic enterprises for stakeholders through the disclosure of high-quality, relevant, useful, comparable financial and non-financial information the Practical Commentary includes the recommendations on principles, content and order of preparation of the management report, the list of indicators cover the environmental, economic and governmental aspects of business activities based on existing provisions of international documents. Also, the Practical commentary provides a list of indicators. Disclosure of these indicators will allow companies to provide stakeholders with the opportunity to make conclusions about the activities of enterprises under uncertainty.

Keywords: Practical commentary, pandemic COVID-19, management report, regulation of non-financial reporting, uncertainty.

JEL classification: M14, M48, Q01.

Т. И. Ефименко

академик НАН Украины, доктор экономических наук, профессор, заслуженный экономист Украины, президент ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

А. Г. Ловинская

доктор экономических наук, профессор, член Методологического совета по бухгалтерскому учету Министерства финансов Украины, заместитель директора по научной работе НИФИ ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

Я. В. Олейник

доктор экономических наук, доцент, директор Института последипломного образования ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

М. В. Кучерявая

кандидат экономических наук, и. о. заведующей отделом методологии бухгалтерского учета НИФИ ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

**ПРАКТИЧЕСКИЙ КОММЕНТАРИЙ ПО СОСТАВЛЕНИЮ ОТЧЕТА
ОБ УПРАВЛЕНИИ И РАСКРЫТИЮ ВЛИЯНИЯ ПАНДЕМИИ
COVID-19**

Аннотация. В Украине имплементированы в национальное законодательство положения Директивы 2013/34/ЕС по раскрытию определенными типами предприятий финансовой и нефинансовой информации в составе отчета об управлении. В то же время введение этого отчета вызвало ряд вопросов, требующих решения на нормативном уровне, главными из которых являются информационная асимметрия и раскрытие предприятиями влияния пандемии, вызванной коронавирусной болезнью. Практический комментарий по составлению отчета об управлении и раскрытию влияния пандемии COVID-19 (*далее* – Практический комментарий) разработан в соответствии с требованиями национального законодательства и с учетом рекомендаций признанных международных инициатив касательно составления нефинансовой отчетности в рамках проекта, который осуществлялся при грантовой поддержке Национального фонда исследований Украины (регистрационный номер: 2020.01/0546). Практический комментарий содержит перечень показателей, раскрытие которых позволит предприятиям предоставить заинтересованным сторонам возможность сформировать выводы о деятельности предприятий в условиях неопределенности. Целью разработанного документа является предоставление рекомендаций предприятиям при подготовке актуальной, полезной, последовательной и сопоставимой нефинансовой отчетности, а также раскрытие влияния пандемии, вызванной коронавирусной болезнью (COVID-19).

Ключевые слова: Практический комментарий, пандемия COVID-19, отчет об управлении, регулирование нефинансовой отчетности, неопределенность.

Суб'єкти господарювання здійснюють економічну діяльність та ведуть облік в умовах адаптації до широкого кола ендегенних і екзогенних факторів, до яких наприкінці 2019 р. додалися непередбачувані наслідки поширення пандемії коронавірусної хвороби COVID-19, спричиненої SARS-CoV-2. Зазначене актуалізує потребу в детальнішому розкритті інформації про вплив діяльності компаній на економіку, екологію й суспільство з метою, по-перше, інформування про заходи, котрі проводяться на мікрорівні для боротьби з пандемією; по-друге, залучення додаткових ресурсів на подолання її наслідків. Розв'язати такі завдання можна за допомогою такого інструменту, як нефінансова звітність підприємств.

Нормативне забезпечення складання такої звітності на національному рівні обмежується статтями Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 № 996-XIV [1] і Методичними рекомендаціями зі складання звіту про управління [2]. Недостатня врегульованість питань верифікації даних нефінансових звітів підприємств, відсутність універсального переліку показників для їх розкриття призводить, зокрема, до зниження достовірності інформації, включеної в нефінансову звітність; порушення порядку та несвоєчасного подання нефінансової звітності; погіршення взаємодії з бізнес-партнерами, державними, громадськими, міжнародними органами тощо; недотримання принципів соціальної відповідальності перед суспільством.

Запобігти цим негативним наслідкам можливо шляхом формування дієвого механізму складання нефінансових звітів. Для цього в рамках проекту, що здійснювався за грантової підтримки Національного фонду досліджень України (реєстраційний номер: 2020.01/0546), експертами ДННУ “Академія фінансового управління” розроблено Практичний коментар щодо складання звіту про управління та розкриття впливу пандемії COVID-19 (далі – Практичний коментар)¹.

Метою Практичного коментаря є надання допомоги при складанні звіту про управління підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами всіх форм власності (крім банків, бюджетних установ, мікро- та малих підприємств). Запропонований проект адресований підприємствам, від яких вимагається розкриття у складі звітів про управління актуальної, достовірної, корисної, порівнянної фінансової й нефінансової інформації.

Сприяючи підвищенню якості складання вітчизняними підприємствами звіту про управління через забезпечення повноти та порівнянності даних, Практичний коментар містить рекомендації щодо принципів, змісту й порядку складання такого звіту, переліку показників, що охоплюють економічні, екологічні, соціальні та управлінські аспекти діяльності підприємств, із опорою на наявні рекомендації міжнародних документів. Враховуючи широкомасштабний вплив пандемії, спричиненої коронавірусною хворобою COVID-19, Практичний коментар містить рекомендації стосовно розкриття показників, котрі відображають її вплив (див. додаток 1).

Очікуваний результат від запровадження проекту Практичного коментаря полягає в можливості надати допомогу підприємствам щодо розкриття високоякісної фінансової та нефінансової інформації різним групам стейкхолдерів, зокрема власникам, інвесторам, кредиторам, бізнес-партнерам, працівникам і державним органам.

¹ Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір від 18.03.2021 № 103224 (додатки 1, 2).

Додаток 1

Проект¹

**ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР
ЗІ СКЛАДАННЯ ЗВІТУ ПРО УПРАВЛІННЯ**

ЗМІСТ

Вступ

1. Визначення
2. Сфера застосування, цілі та принципи складання звіту про управління
3. Зміст та порядок складання звіту про управління
4. Розкриття інформації у звіті про управління
 - Організаційна структура та опис діяльності підприємства;*
 - Результати діяльності;*
 - Ліквідність та зобов'язання;*
 - Екологічні аспекти;*
 - Соціальні аспекти та кадрова політика;*
 - Ризики;*
 - Дослідження та інновації;*
 - Фінансові інвестиції;*
 - Перспективи розвитку;*
 - Корпоративне управління*

Додаток 1

ВСТУП

За Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію з ЄС) [3], Україною було взято зобов'язання щодо поступового наближення власного законодавства до законодавства ЄС шляхом імплементації положень Директиви 2013/34/ЄС про щорічну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язані з ними звіти визначених типів компаній (далі – Директива 2013/34/ЄС) [4].

Положення Директиви 2013/34/ЄС щодо запровадження звіту про управління імplementовано до національного законодавства шляхом внесення змін до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 № 996-XIV (далі – Закон № 996-XIV) [1], якими встановлена вимога окремим підприємствам складати звіт про управління. Наказом Міністерства фінансів України від 07.12.2018 № 982 затверджено Методичні рекомендації зі складання звіту про управління (далі – Методичні рекомендації) [2].

Директивою 2013/34/ЄС важливими компонентами звітності компаній визнано звіт про управління та консолідований звіт про управління. Запровадження звіту про управління сприятиме прозорості та підзвітності підприємств шляхом розкриття в ньому фінансової та нефінансової інформації про економічні, екологічні, соціальні аспекти діяльності й перспективи розвитку підприємств [2].

Цей Практичний коментар зі складання звіту про управління (далі – Коментар) розроблено відповідно до вимог національного законодавства та з урахуванням рекомендацій визнаних міжнародних ініціатив із питань складання нефінансової звітності.

Метою складання Коментаря є надання допомоги підприємствам щодо розкриття якісної, актуальної, корисної транспарентної фінансової та нефінансової інформації різним групам користувачів, зокрема власникам, інвесторам, кредиторам, бізнес-партнерам, робітникам та державним органам.

Особливої актуальності в сучасних умовах набуває можливість розкриття підприємствами суттєвої інформації про вплив невизначеності, зокрема пандемії, спричиненої коронавірусною

¹ Розроблено авторами.

хворобою 2019 р. (COVID-19). Коментар містить перелік показників, розкриття яких допоможе підприємствам надати зацікавленим сторонам можливість сформулювати висновки щодо діяльності підприємств в умовах невизначеності.

1. ВИЗНАЧЕННЯ

Терміни, що використовуються в цьому Коментарі, мають такі значення.

Відновлювана енергія – всі види енергії, які отримуються з відновлюваних джерел екологічно раціональним способом та які, *inter alia*, охоплюють: 1) біоенергію; 2) геотермальну енергію; 3) гідроелектроенергію; 4) енергію океану, у т. ч., *inter alia*, енергію припливів та відливів, енергію хвиль і теплову енергію океану; 5) сонячну енергію; 6) енергію вітру [5].

Зацікавлена сторона – юридична або фізична особа, на яку, ймовірно, суттєво вплине звітність щодо діяльності, товарів та послуг організації, або чії дії можуть вплинути на можливість підприємства успішно реалізовувати стратегію та досягти поставлених цілей [6].

Ключові показники результативності (key performance indicators, KPI) – кількісні та якісні показники, котрі повинні послідовно застосовуватись для звітування компанією [7].

Невизначеність – притаманний діяльності підприємства стан, за якого окремі статті звітності неможливо виміряти точно, а можна лише попередньо оцінити на підставі професійних суджень, що базуються на наявній релевантній та достовірній інформації [4].

Перероблення відходів – здійснення будь-яких технологічних операцій, пов'язаних зі зміною фізичних, хімічних чи біологічних властивостей відходів, із метою підготовки їх до екологічно безпечного зберігання, перевезення, утилізації чи видалення [8].

Суттєва інформація – це інформація, упущення або перекручення якої може з великою ймовірністю вплинути на рішення, що приймаються користувачами на підставі фінансової звітності підприємства. Суттєвість окремих статей оцінюється в контексті інших аналогічних статей [4].

Інші терміни, що наводяться в цьому Коментарі, використовуються у значеннях, передбачених Законом № 996-XIV, національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та міжнародними стандартами фінансової звітності.

2. СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ, ЦІЛІ ТА ПРИНЦИПИ СКЛАДАННЯ ЗВІТУ ПРО УПРАВЛІННЯ

2.1. Цей Коментар має на меті надати допомогу під час складання звіту про управління підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами всіх форм власності (крім банків, бюджетних установ, мікропідприємств та малих підприємств) (далі – підприємства).

2.2. Цей Коментар підготовано на основі:

2.2.1) вимог міжнародних стандартів фінансової звітності, національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, нормативних документів із бухгалтерського обліку;

2.2.2) рекомендацій міжнародних документів та документів ЄС, зокрема:

- Директиви 2013/34/ЄС Європейського парламенту та Ради ЄС про річну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язану звітність певних типів підприємств від 26.06.2013 (Directive 2013/34/EU);
- Директиви 2014/95/ЄС Європейського парламенту та Ради про розкриття нефінансової та диверсифікованої інформації окремими великими компаніями та групами від 22.10.2014 (Directive 2014/95/EU) [9];
- Повідомлення Європейської комісії 2017/C215/01 – Керівництва з нефінансової звітності (методика складання звітності з нефінансової інформації) [7];
- Принципів Глобального договору ООН (UN Global Compact) [10];
- Керівних принципів підприємницької діяльності в аспекті прав людини (Guiding Principles on Business and Human Rights) [11];
- Керівних принципів ОЕСР для багатонаціональних підприємств (Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) Guidelines for Multinational Enterprises) [12];
- Стандарту ISO 26000 – “Керівництво із соціальної відповідальності” (International Organization for Standardisation's ISO 26000) [13];
- Тристоронньої декларації принципів, що стосуються багатонаціональних корпорацій і соціальної політики Міжнародної організації праці (International Labour Organisation's Tripartite Declaration of principles concerning multinational enterprises and Social Policy) [14];
- Керівництва щодо звітності у сфері сталого розвитку Глобальної ініціативи зі звітності (Global Reporting Initiative, GRI) [6];

- Стандарту (основи) звітності екологічної інформації та природного капіталу Ради зі стандартів розкриття інформації про екологічний вплив (CDSB Framework for reporting environmental information & natural capital) [15];
- Організаційних засад діяльності Проекту з розкриття інформації щодо викидів карбону (вуглецю) (CDP, Carbon Disclosure Project) [16];
- Керівництва ОЕСР “дью діліженс” щодо відповідальних ланцюгів постачання мінералів із конфліктних та високоризикових територій (OECD Due Diligence) [17];
- Керівництва з інтеграції ESG до фінансового аналізу та корпоративної оцінки (the Guideline for the Integration of ESG into Financial Analysis and Corporate Valuation) [18];
- Керівництва з відповідальної побудови аграрних ланцюгів постачання (Guidance for Responsible Agricultural Supply Chains) [19];
- Керівництва зі складання звіту із стратегії (Guidance on the Strategic Report) [20];
- Керівних принципів звітування щодо бізнесу та прав людини (Guiding Principles Reporting Framework on Business and Human Rights) [21];
- Міжнародного стандарту інтегрованої звітності (the International Integrated Reporting Framework) [22];
- Моделі керівництва щодо звітування ESG перед інвесторами в рамках міжнародної ініціативи ООН “Фондові біржі за сталий розвиток” (Model Guidance on reporting ESG information to investors of the UN Sustainable Stock Exchanges Initiative) [23];
- Протоколу природного капіталу (the Natural Capital Protocol) [24];
- Керівництва з екологічних наслідків (впливу) організації та продукції (товарів) (Product and Organisation Environmental Footprint (OEF) Guide) [25];
- Стандартів бухгалтерського обліку стійкого розвитку (Sustainability Accounting Standards Board) [26];
- Цілей сталого розвитку ООН (17 Sustainable Development Goals) [27];
- Керівництва з ключових показників звітності підприємств із внеску в досягнення Цілей сталого розвитку (Guidance on Core indicators for entity reporting on the contribution towards the attainment of the Sustainable Development Goals) [28];
- Регламенту ЄС “Про добровільну участь організацій у схемі екологічного управління та аудиту Співтовариства (EYAC), яким скасовуються Регламент (ЄС) № 761/2001 та Рішення Комісії 2001/681/ЄС і 2006/193/ЄС” (the Eco-Management and Audit Scheme (EMAS) and the related Sectoral Reference Documents) [29];
- інших визнаних міжнародних підходів.

2.2.3) рекомендацій таких міжнародних документів щодо звітування в умовах невизначеності:

- Рамковий підхід до оцінки та моніторингу даних Всесвітньої організації охорони здоров'я (World Health Organization (2020). Monitoring and Evaluation Framework) [30];
- Повідомлення Міжнародної організації комісій з цінних паперів IOSCO/OR/02/2020 від 29.05.2020 “Про важливість розкриття інформації щодо COVID-19 [31];
- Рамковий документ ООН щодо вжиття невідкладних соціально-економічних заходів протидії COVID-19 (A UN framework for the immediate socio-economic response to COVID-19) [32];
- документ Ради з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку “Підсумок роздумів щодо фінансової звітності в умовах COVID-19” (Summary of Covid-19 Financial Reporting Considerations) [33];
- документ GRI “Поєднання ЦСР та стандартів GRI” (Linking the SDGs and the GRI Standards) [34];
- ініціатива ОЕСР “Боротьба з коронавірусом (COVID-19): внесок у глобальний звіт” (Tackling Coronavirus (COVID-19): contributing to a global report) [35];
- ініціатива Світової бізнес-ради зі сталого розвитку (WBCSD, World Business Council for Sustainable Development) “Бізнес та COVID-19” (Business and COVID-19) [36];
- документ ACCA “Стале державне фінансування в умовах COVID-19” (Sustainable public finances through COVID-19) [37] та ін.

2.3. Коментар має загальний характер, і кожне підприємство залежно від розміру, структури, напрямів та обсягів діяльності може самостійно визначати доцільність використання окремих положень.

2.4. Принципи складання звіту. Під час формування звіту рекомендовано дотримуватись принципів:

щодо визначення змісту звіту:

- взаємодія із зацікавленими користувачами, коли підприємство повинне визначити всіх осіб, котрі зацікавлені в його діяльності (акціонери, інвестори, кредитори, працівники, громадські організації, інші групи населення, незалежний аудит, державні органи та ін.), і з'ясувати, яким чином їх очікування та інтереси будуть ураховані при підготовці звіту.
- відповідність сталому розвитку, що передбачає: звіт повинен представляти результати діяльності підприємств у широкому контексті сталого розвитку, розкриваючи питання щодо внеску (теперішнього і майбутнього) як у покращання, так і в погіршення економічних, соціальних та екологічних умов, процесів і результатів на регіональному й глобальному рівнях;
- суттєвість – розкриття всіх аспектів, які відображають істотний вплив підприємства на економіку, навколишнє середовище та суспільство або істотно впливають на рішення зацікавлених сторін;
- повне висвітлення – звіт повинен охоплювати всі суттєві аспекти (сфера впливу, її межі та часові рамки звітності);

щодо забезпечення якості звіту:

- *зрозумілість*, тобто інформація повинна бути: розкрита шляхом дотримання послідовності в термінології, уникнення стандартних формулювань і, там, де це є необхідним, надання визначень технічним термінам; за допомогою методів вимірювання, основних припущень і джерел інформації, які використовувалися під час складання звіту; доповнена поясненнями щодо того, яким чином нефінансові аспекти впливають на довгострокову стратегію, основні ризики й політику підприємства; представлена як показниками ефективності, так і якісною інформацією, візуальні презентації забезпечують контекст і роблять звіт кориснішим та легшим для розуміння;
- *збалансованість*, згідно з якою звіт має відображати всі позитивні та негативні аспекти результативності підприємства;
- *справедливість*, що забезпечує надання інформації, яка повинна: формувати в користувачів достовірне уявлення про позитивні й негативні наслідки діяльності компанії, бути представленою в неупередженому вигляді, чітко розмежовувати факти від поглядів і тлумачень, не мати суттєвих викривлень та припущень;
- *послідовність та узгодженість*, які забезпечують: послідовність представлення інформації в динаміці, що гарантує порівнянність минулої та теперішньої інформації, наявність пояснень підприємства про будь-які зміни у політиці чи методології представлення нефінансової інформації, причини таких змін та їх наслідки.

3. ЗМІСТ ТА ПОРЯДОК СКЛАДАННЯ ЗВІТУ ПРО УПРАВЛІННЯ

3.1. Зміст Звіту про управління визначений Методичними рекомендаціями.

3.2. Звіт складається в довільній формі.

3.3. Звіт відповідно до розміру й складності бізнесу підприємства повинен містити збалансований і комплексний аналіз економічних, екологічних та/або соціальних аспектів діяльності підприємства та їх змін, які сталися протягом року, що минув, і до моменту опублікування річного звіту, і які впливають або можуть вплинути на діяльність підприємства у довгостроковій перспективі й спричинити ризики.

3.4. Суттєва інформація розкривається через фінансові та нефінансові (за необхідністю) показники.

Розкриття нефінансових показників середніми підприємствами є необов'язковим.

3.5. Для аналізу, що наводиться у звіті, можна обрати індикатори, котрі найповніше розкривають суттєву інформацію щодо стану або потенційної діяльності підприємства. Набір індикаторів визначається відповідно до Методичних рекомендацій, цього Коментаря та/або міжнародних документів, які обрані підприємством для збору інформації для складання звіту.

Набір індикаторів має надати можливість зацікавленим користувачам сформулювати висновки про прогрес та/або регрес щодо них протягом звітної періоду (за окремими показниками за останні три – п'ять років).

3.6. У звіті, там де це доцільно, вказується джерело фінансових та нефінансових показників, які розкриваються (річна фінансова, статистична, податкова звітність, додаткові розрахунки й пояснення).

3.7. Організація складання звіту може містити такі етапи:

- вибір ресурсів, рівня верифікації, обсягу консолідації даних;
- обрання зацікавлених сторін (користувачі фінансової звітності) та визначення суттєвої інформації, яка підлягає відображенню у звіті, зокрема: окреслення тем, що становлять найбільший інтерес і для цих сторін, і для підприємства; визначення установ і організацій, для яких окреслені теми є найбільш актуальними; вибір конкретних експертів для запрошення до співпраці;
- створення робочої групи для підготовки звіту, до складу якої доцільно залучати представників різних департаментів, відділів, структурних підрозділів тощо;
- збір та перевірка інформації, зокрема: формування базової сукупності ключових показників (індикаторів); визначення джерел інформації; систематизація даних і їх структурування; аналіз та перевірка даних;
- написання й оформлення звіту (складається текстова та ілюстративна частина – графіки, таблиці, коментарі);
- контроль і оцінка достовірності інформації, яка розкривається у звіті, зокрема: проведення внутрішнього аудиту, опитувань зацікавлених сторін та/або незалежної зовнішньої аудиторської перевірки, виправлення виявлених недоліків;
- оприлюднення звіту та забезпечення його доступності для зацікавлених сторін;
- оцінка залучення зацікавлених осіб (визначення кількості залучених осіб; каналів комунікації, які виявилися ефективними; кількості отриманих коментарів тощо).

3.8. У звіті не вживаються технічні терміни, акроніми або інші визначення, зміст яких не є зрозумілим зацікавленим користувачам. У разі необхідності наводяться пояснення у відповідному розділі або глосарії.

3.9. Інформація, що розкривається у звіті, має бути достовірною, не повинна містити помилок, перекручень, викривлень, які здатні вплинути на рішення, що приймаються зацікавленими особами.

4. РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ У ЗВІТІ ПРО УПРАВЛІННЯ

4.1. Залежно від розміру підприємства, складності, структури, економічного значення та ризиків, на які наражається підприємство, суттєва інформація, яка розкривається у звіті, може містити складові, наведені далі.

4.2. За напрямом **“Організаційна структура та опис діяльності підприємства”** може наводитися інформація про:

- діючу бізнес-модель підприємства: організаційна структура управління; стратегія та цілі діяльності; взаємозв'язок цілей для досягнення стратегічної мети; відображення (схема) господарських процесів у їхній сукупності та взаємозв'язку;
- наявність філій;
- регіональні ринки діяльності підприємства чи певні сегменти (за географічним розбиттям, галузевим спрямуванням або типами клієнтів/вигодонабувачів);
- істотні зміни впродовж звітного періоду, що стосувалися розміру, структури та власності;
- отримані нагороди за звітний період;
- імовірні перспективи подальшого розвитку підприємства (основні тенденції та чинники, які можуть вплинути на подальший розвиток підприємства) тощо.

4.3. За напрямом **“Результати діяльності”** наводиться аналіз результатів діяльності підприємства, включно з поясненнями щодо динаміки розвитку підприємства протягом звітного періоду. Зокрема, підприємство може розкривати таку інформацію:

- структура та динаміка доходів за їх видами; витрати; операційний прибуток; чистий прибуток; динаміка обсягів продажу товарів (робіт, послуг); структура й обсяги капітальних інвестицій підприємства; рентабельність інвестованого капіталу; сума сплачених за звітний період податків за їх видами; виплати інвесторам; частка локальних (місцевих) закупівель та тих, що здійснені за міжнародними договорами, у загальній сумі витрат підприємства на закупівлі [28];
- здійснені заходи покриття зобов'язань підприємства щодо пенсійного забезпечення;
- обсяги фінансової допомоги, яка отримана від держави;
- здійснені заходи та результати щодо інвестицій в інфраструктуру й послуги, які надані для суспільного блага за допомогою підприємницької чи благодійної діяльності.

Зазначена інформація може розкриватися з урахуванням зростання/зменшення ціни, збільшення/зменшення обсягу реалізованих товарів і послуг, упровадження нової продукції та/або по-

слуг чи припинення виробництва окремої продукції та/або послуг, будь-яких суттєвих факторів, що вплинули на зміни в загальному товарообороті й отриманні прибутку.

Для розуміння впливу коронавірусної хвороби та внеску підприємства у її подолання може наводитись порівняльна інформація за кожним показником, що розкривається, до пандемії, під час пандемії та у період після пандемії.

4.4. За напрямом **“Ліквідність та зобов’язання”** може наводитися інформація про основні джерела забезпечення ліквідності (активи, які забезпечують своєчасне виконання зобов’язань), наявні зобов’язання, їх види і строки їх погашення, умовні зобов’язання, їх види та оцінку їхнього потенційного впливу на ліквідність. Під час проведення аналізу використовуються показники з переліку, наведеного в додатку 1. Разом із показниками можуть розкриватися чинники, які впливають або в подальшому здатні вплинути на ліквідність.

Для розуміння впливу коронавірусної хвороби та внеску підприємства у її подолання може додатково розкриватися інформація про:

- очікувані та фактично отримані грошові потоки підприємства у період карантинних заходів COVID-19;
- обсяг залучених підприємством кредитних ресурсів під час пандемії COVID-19;
- зміну динаміки сплати податків та інших загальнодержавних зборів та платежів в умовах протидії поширенню COVID-19 через розкриття показників: темп приросту сум сплачених податків та платежів, опис факторів, за рахунок яких знижено суму нарахованих і сплачених податків та платежів; кількість штрафів через несвоєчасність розрахунків із бюджетом, спричинених пандемією.

Крім того, доцільно додати порівняльну інформацію за кожним показником, що розкривається, до пандемії, під час пандемії та у період після пандемії.

4.5. За напрямом **“Екологічні аспекти”** може наводитися інформація щодо впливу діяльності підприємства на навколишнє середовище, залежно від галузі, де функціонує підприємство, та від заходів з охорони довкілля й зменшення негативного впливу діяльності підприємства на навколишнє середовище. За цим напрямом розкриваються показники, що характеризують: раціональне використання води; управління відходами; викиди парникових газів; споживання енергії тощо.

Зокрема, може бути розкрита інформація про:

- наявність чи відсутність на підприємстві системи екологічного менеджменту (механізму її впровадження, підтримки і вдосконалення), дотримання екологічної політики;
- наявність сертифікації відповідно до стандартів серій: ДСТУ ISO 9001, ДСТУ ISO 14001, ДСТУ OHSAS 18001, ДСТУ ISO 22000 тощо [38–41];
- наявність способів і прийомів запобігання екологічним збиткам (контроль та аналіз впливу виробництва на навколишнє середовище, радіологічний контроль на всіх рівнях виробничого процесу тощо);
- застосування ресурсощадних і безвідходних (та/або маловідходних) технологій виробництва, вдосконалення технологій відповідно до екологічних аспектів; мінімізацію шкідливих викидів завдяки використанню найсучасніших природоохоронних пристроїв і технологій, які вловлюють і знешкоджують шкідливі викиди в атмосферу й водойми, технологій перетворення виробничих та побутових відходів у вторинну сировину або одержання з них продукції, зменшення утворення відходів;
- економію ресурсів та боротьбу із забрудненням довкілля (зменшення використання паперу в офісах, оптимізація витрат на пальне, зниження навантаження на картриджі для принтерів, застосування енергозберігаючих технологій – гнучке керування освітленням (у т. ч. за допомогою датчиків руху), теплоізоляційні матеріали, енергоефективне обладнання, застосування систем роздільного збирання вторинної сировини, її переробка тощо);
- виховання екологічної свідомості персоналу шляхом забезпечення довідковою інформацією, інструкціями та навчальними матеріалами (доведення до співробітників інформації про суттєві екологічні аспекти, позитивні наслідки впливу на навколишнє середовище внаслідок підвищення ефективності роботи кожного працівника, їх обов’язки, відповідальність і наслідки дотримання (чи недотримання) встановлених вимог системи екологічного менеджменту);
- наявність системи захисту в аварійних ситуаціях, процедур попередження і реагування на них (вказати характер ризиків на території підприємства, найімовірніший тип і масштаб аварійної ситуації, найбільш придатний спосіб реагування на аварію або аварійну ситуацію, плани внутрішніх і зовнішніх взаємодій у разі аварії та аварійної ситуації, дії, необхідні

для зниження шкоди для навколишнього середовища, дії з мінімізації наслідків аварії та реагування для різних видів аварій і аварійних ситуацій, необхідність оцінки після аварійної ситуації для визначення і прийняття коригувальних та запобіжних дій, періодична перевірка на практиці процедур реагування в аварійних ситуаціях, підготовка персоналу, який бере участь у боротьбі з аварійними ситуаціями;

- динаміку водозабору з розбиттям за джерелами; джерела води, на які значно впливає водозабір організації; динаміку частки і загального обсягу води, яка багаторазово і повторно використовується (за умови обов'язковості складання підприємством форми звітності № 2ТП-водгосп (річна) "Звіт про використання води");
- динаміку сумарних викидів забруднювальних речовин та парникових газів від підприємства; заходи, спрямовані на зменшення викидів забруднювальних речовин та парникових газів у повітря; обсяги зменшення викидів забруднювальних речовин та парникових газів у атмосферне повітря після впровадження заходів; динаміку витрат та інвестицій на охорону навколишнього природного середовища; динаміку екологічних платежів та штрафних санкцій за недотримання екологічних законів і нормативних актів; динаміку утворення та переробки відходів (за умови обов'язковості складання підприємством форм державного статистичного спостереження з питань охорони навколишнього природного середовища, зокрема № 2-ТП (повітря) (річна) "Звіт про охорону атмосферного повітря"; № 1-екологічні витрати (річна) "Витрати на охорону навколишнього природного середовища та екологічні платежі"; № 1-відходи "Утворення та поводження з відходами");
- місцезнаходження і розмір земельних ділянок власних чи орендованих, ділянок із високою природничою цінністю, заходи щодо збереження родючості ґрунтів, їх рекультивуцію (або інші дії щодо захисту земельних ділянок) (за умови обов'язковості складання підприємством Податкової декларації з плати за землю – земельний податок та/або орендна плата за земельні ділянки державної або комунальної власності);
- дотримання екологічних аспектів виробництва і реалізації продукції та послуг за певними напрямками, зокрема доцільно вказати: стадії життєвого циклу продукції та послуг для того, щоб оцінити та виявити можливості поліпшення їх впливу на здоров'я і безпеку кінцевих споживачів; відсоток основних продуктів і послуг, які підлягають таким процедурам; здійснені заходи й результати вказаних покращань; загальну кількість випадків недотримання нормативних актів і добровільних кодексів поведінки щодо впливу продукції і послуг на здоров'я та безпеку кінцевих споживачів впродовж їх життєвого циклу; загальну кількість випадків недотримання нормативних актів і добровільних кодексів поведінки щодо інформації про продукти і послуги та їх маркування; практики, пов'язані із задоволенням потреб споживачів, включаючи результати досліджень щодо оцінки їх задоволення; загальну кількість обґрунтованих скарг на порушення недоторканності приватного життя клієнтів та втрату даних про них; грошову вартість істотних штрафів за недотримання законів і нормативних актів щодо надання й використання продуктів і послуг;
- опис здійснених заходів і фінансових наслідків та інших ризиків і можливостей для діяльності підприємства у зв'язку зі зміною клімату;
- інші здійснені заходи та результати впливу.

Для розуміння впливу коронавірусної хвороби та внеску підприємства у її подолання може додатково розкриватися інформація про:

- динаміку зростання/зменшення ефективності водокористування в умовах дистанційного режиму роботи (в натуральних та грошових вимірниках);
- динаміку зростання/зменшення енергоефективності в умовах дистанційного режиму роботи (в натуральних та грошових вимірниках).

Крім того, доцільно додати порівняльну інформацію за кожним показником, що розкривається, до пандемії, під час пандемії та у період після пандемії.

4.6. За напрямом **"Соціальні аспекти та кадрова політика"** може наводитися інформація про загальну кількість працівників та частку жінок на керівних посадах, а також може бути представлена інформація про:

- політику гендерної рівності (динаміку гендерного співвідношення у складі вищого керівництва та за іншими посадами, динаміку частки громадян України у складі керівництва);
- динаміку чисельності співробітників, вікову структуру персоналу в динаміці, структуру за формами працевлаштування, плинність кадрів, використання праці людей з обмеженими можливостями;

- охорону праці та безпеку, зокрема:
 - наявність структурного підрозділу з охорони праці;
 - здійснення заходів і процедур, які забезпечують безпечні умови праці та соціальні гарантії (страхування співробітників та членів їх родин, інструктаж з охорони праці, навчальна евакуація тощо);
 - рівні можливості працевлаштування, зокрема: існування діалогу співробітників з вищим керівництвом підприємства (наприклад, регулярні опитування персоналу, прямі звернення співробітників до керівництва (гаряча лінія внутрішніх комунікацій), проведення експертних засідань тощо);
- заохочення (мотивацію) працівників, зокрема:
 - може бути розкрито аспекти існування соціальних та/або компенсаційних пільг для співробітників (наприклад, матеріальна допомога в разі знакових чи складних життєвих ситуацій, безпроцентні позики, додаткова відпустка, виплати на проїзд та харчування, гнучкий робочий графік, дистанційна робота, практика спеціальних відзнак та винагород для співробітників, перегляд зарплат та виплата бонусів за результатами роботи тощо);
 - інші соціальні ініціативи для співробітників (туризм, спорт, організація дозвілля, волонтерська робота, благодійність, співпраця з членами родин співробітників, допомога місцевим громадам, участь у соціальних проєктах тощо);
- навчання та освіти персоналу, зокрема розкриваються заходи, які стосуються забезпечення навчання та розвитку персоналу, а саме:
 - наявність окремого структурного підрозділу, який розвиває нові формати й технології навчання;
 - кількість робочого часу, який відводиться на навчання одного співробітника, наявні навчальні програми (їх структура), показники відвідування навчальних програм (кількість учасників, кількість годин, динаміка цих показників);
 - існування програм закордонних стажувань тощо;
 - здійснення просвітницької роботи поза межами підприємства;
- повагу прав людини та заходи боротьби з корупцією та хабарництвом, зокрема підприємством може бути представлена суттєва інформація про:
 - дотримання підприємством гарантій працівникам щодо їх навчання, професійного зростання, забезпечення цікавою роботою, повагою та гідною винагородою за виконану працю та задоволення від її результатів;
 - наявність заходів щодо запобігання порушенням прав людини (наприклад, дотримання прав людини шляхом поваги прав своїх співробітників; дотримання відповідних вимог законодавства, нормативно-правових актів України, які регламентують розмір заробітної плати, пільги та умови праці; будь-яке використання дитячої праці чи будь-яких інших соціально незахищених груп населення є абсолютно неприпустимим тощо);
 - наявність заходів щодо діючих механізмів боротьби з корупцією та хабарництвом (наприклад, забезпечення прозорості процесу добору персоналу, нагородження за результатами роботи; проведення регулярних тренінгів щодо ідентифікації випадків корупції та запобігання їй; письмові зобов'язання співробітників щодо протидії корупції; існування внутрішнього документа (договору, кодексу тощо) та /або структурного підрозділу (відділу, комітету, департаменту тощо), який забезпечує прозорість відносин із контрагентами; проведення прозорого конкурсу цінових пропозицій на товари, роботи і послуги постачальників (тендерні процедури, тощо);
 - накладення заборони щодо прийняття вартісних подарунків або послуг керівниками, посадовими особами з виконавчими функціями та працівниками (критерії вартості подарунків повинні бути чітко окреслені політикою підприємства) тощо;
 - здійснення моніторингу пропозицій, товарів, робіт, послуг контрагентів;
 - застосування процесу "дью-ділідженс", а саме: перевірки контрагента, яка полягає в збиранні інформації про нього та оцінці потенціальних ризиків, пов'язаних з ним;
 - інші аспекти зайнятості, поваги прав людини, боротьби з корупцією та хабарництвом.

Для розуміння впливу коронавірусної хвороби та внеску підприємства у її подолання може додатково розкриватися інформація про:

- частоту випадків захворюваності працівників на COVID-19, %;
- суму витрат на оплату лікарняних, здійснених під час пандемії COVID-19, тис. грн;

- суму витрат, здійснених на створення безпечних умов праці, у контексті протидії COVID-19, тис. грн;
- суму витрат, пов'язаних зі сплатою штрафів за неналежні умови праці в контексті протидії COVID-19, тис. грн;
- суму витрат, здійснених на додаткове страхування здоров'я працівників (life insurance), тис. грн;
- тривалість навчання працівників із питань протидії COVID-19, год;
- тривалість дистанційної форми роботи працівників в умовах COVID-19, год/тиждень;
- рівень запровадження дистанційної форми роботи, %;
- коефіцієнт скорочення персоналу, %.

Крім того, доцільно додати порівняльну інформацію за кожним показником, що розкривається, до пандемії, під час пандемії та у період після пандемії.

4.7. За напрямом **“Ризики”** може наводитися інформація про політику підприємства щодо управління операційними та фінансовими ризиками (ринковий ризик, кредитний ризик, ризик ліквідності) з описом їхнього впливу на діяльність підприємства, а також підходів або інструментів, які використовуються для зменшення впливу таких ризиків на його діяльність тощо. Зокрема у звіті може бути представлена суттєва інформація про:

- наявність чи відсутність системи управління ризиками, метою якої є недопущення втрати підприємством його ринкової вартості та сприяння підвищенню вартості власного капіталу за умови розроблення та впровадження правил і процедур, спрямованих на виявлення, оцінювання та управління ризиками діяльності підприємства;
- визначення найбільш вразливих та ризикових напрямів діяльності підприємства; систематичну комплексну діагностику ймовірності настання несприятливих подій; вибір альтернативних варіантів управлінських рішень для забезпечення оптимального співвідношення між ризиком і дохідністю господарських операцій; забезпечення мінімізації втрат у разі настання несприятливих подій;
- наявність чи відсутність на підприємстві окремого підрозділу (відділу, департаменту тощо) або працівника, відповідального за систему управління ризиками, що здійснює свої функції на основі взаємодії з органами управління, посадовими особами, структурними підрозділами підприємства та посадовою особою служби внутрішнього контролю (аудиту);
- процедури виявлення операційних та фінансових ризиків, а саме: встановлення подій та факторів, внутрішніх та/або зовнішніх, які можуть істотно вплинути на досягнення сформульованих цілей та реалізацію поставлених завдань;
- способи і прийоми, які використовувалися для виявлення ризиків (наприклад, опитувальний лист, структурні діаграми, карти потоків, пряма інспекція, аналіз фінансової й управлінської звітності тощо);
- аналіз ризиків, спрямований на вимірювання, а також якісне та кількісне їх оцінювання, у т. ч. на визначення зв'язку і взаємного впливу між різними категоріями ризиків;
- методи оцінювання ризиків (науково-дослідні, статистичні, інші економіко-статистичні, доцільності витрат, експертні, аналогові, тощо);
- визначення заходів із запобігання та мінімізації впливу ризиків (наприклад, контроль фінансового стану підприємства; використання надійних технічних, програмних, інформаційних, технологічних систем і засобів комунікації та зв'язку; перевірка правомірності й безпомилковості проведених операцій; чітке розмежування повноважень та обов'язків окремих структурних підрозділів; створення системи внутрішнього контролю та аудиту; формування системи корпоративного управління тощо);
- моделювання та прогнозування процесів та майбутніх результатів діяльності підприємства на основі аналізу інформації та оцінки ризиків;
- визначення ефективності системи управління ризиками та її удосконалення.

Для розуміння впливу коронавірусної хвороби та внеску підприємства у її подолання доцільно додати порівняльну інформацію за кожним показником, що розкривається, до пандемії, під час пандемії та у період після пандемії.

4.8. За напрямом **“Дослідження та інновації”** може наводитися загальна інформація про дослідження, інноваційну діяльність та розробки, які проводяться підприємством, обсяг витрат на такі заходи та їх вплив на діяльність підприємства. Зокрема, у звіті може бути розкрита суттєва інформація про:

- наявність чи відсутність окремого підрозділу (відділу, департаменту тощо) або працівника, відповідального за проведення досліджень та інновацій на підприємстві;

- здійснення підприємством наукових досліджень (фундаментальних, прикладних), інноваційної діяльності (у галузі інноваційних продуктів чи процесів) та розробок (дослідно-конструкторські, дослідно-експериментальні, організаційно-економічні роботи тощо);
- розкриття зазначеної інформації в державних статистичних спостереженнях за формами, визначеними Державною службою статистики: № 3-наука “Звіт про здійснення наукових досліджень і розробок”, № 1-нк “Звіт про роботу аспірантури та докторантури”, № 1-інновація “Обстеження інноваційної діяльності промислового підприємства”;
- кількість працівників, задіяних у дослідженнях та інноваціях підприємства, у т. ч. за категоріями персоналу;
- витрати на технологічні інновації, джерела їх фінансування, обсяг реалізованої продукції, кількість упроваджених інноваційних видів продукції, результати інноваційної діяльності тощо;
- інноваційні процеси: ресурсне забезпечення та його використання, обсяги та структура поточних витрат і доходів, капітальних вкладень тощо.

Для розуміння впливу коронавірусної хвороби та внеску підприємства у її подолання може додатково розкриватися інформація:

- темп приросту обсягів інвестування (залученого та здійсненого);
- витрати на інвестиційні проекти, у т. ч. ті, чиє фінансування тимчасово зупинено;
- сума витрат, спрямованих на заходи подолання пандемії COVID-19 на рівні місцевих громад, із наданням опису заходів, на які спрямовані витрати;
- сума витрат, здійснених на підтримку досліджень і розробок у сфері протидії поширенню COVID-19;
- сума витрат, здійснених на забезпечення діджиталізації бізнес-процесів на підприємстві в умовах протидії поширенню COVID-19.

Крім того, доцільно додати порівняльну інформацію за кожним показником, що розкривається, до пандемії, під час пандемії та у період після пандемії.

4.9. За напрямом **“Фінансові інвестиції”** може наводитися загальна інформація про фінансові інвестиції підприємства у цінні папери інших підприємств, фінансові інвестиції в асоційовані й дочірні підприємства, показники рентабельності інвестицій (індекс рентабельності інвестицій) тощо.

4.10. За напрямом **“Перспективи розвитку”** може наводитися інформація про перспективи подальшого розвитку підприємства з урахуванням ризиків та викликів при провадженні діяльності. Зокрема, у звіті може бути розкрита суттєва інформація про:

- розроблені на найвищому управлінському рівні процеси визначення стратегій, оцінки ризиків та можливостей, що можуть використовуватись для демонстрації досягнення цілей стратегічного розвитку підприємства;
- прийняття стратегічних цілей і завдань підприємства, визначення основних етапів реалізації стратегії, розподіл ресурсів між головними напрямками реалізації стратегії;
- здійснення підприємством оцінки: перспектив розвитку обсягів діяльності (товарообороту); удосконалення ресурсного забезпечення; розвитку фінансових ресурсів; ефективного використання наявних трудових ресурсів або зростання їхнього обсягу та якості; можливостей удосконалення системи управління підприємством (а саме: дослідження раціональності організаційної структури підприємства, спеціалізації наявних функціональних управлінських підрозділів, стану організації планово-економічної роботи, маркетингу, менеджменту персоналу, бухгалтерського обліку, контролю за виконанням прийнятих рішень, рівня професійної підготовки та практичного досвіду менеджерів, ступеня впровадження інформаційних технологій управління тощо).

Для розуміння впливу коронавірусної хвороби та внеску підприємства у її подолання доцільно навести очікувані зміни фінансового стану компаній у коротко- та довгостроковій перспективі [31].

Крім того, додати порівняльну інформацію за кожним показником, що розкривається, до пандемії, під час пандемії та у період після пандемії.

4.11. За напрямом **“Корпоративне управління”** може наводитися інформація щодо:

- органів управління, їх складу та повноважень, стратегії корпоративного управління, зокрема інформація про: опис місії та цінностей, принципів, кодексу корпоративного управління, яким керується або добровільно вирішило застосовувати підприємство,

обов'язків, внутрішніх правил, заохочувальних механізмів та інших ініціатив підприємства, пов'язаних зі сталим розвитком, а також інші відомості про практику корпоративного управління, що застосовується додатково до вимог національного законодавства; наявність окремого структурного підрозділу (департаменту, комітету, відділу тощо), який забезпечує прозорість у прийнятті рішень стосовно соціальних інвестицій та підвищення значення корпоративної соціальної відповідальності;

- розроблення і запровадження до виконання на підприємстві внутрішнього документа (договору, кодексу та ін.), який забезпечує правове регулювання трудових відносин;
- дотримання вимог стандарту ISO 26000 – “Керівництво з соціальної відповідальності” (International Organisation for Standardisation’s ISO 26000) [13];
- скликання та проведення загальних зборів акціонерів; у т. ч. опису функціонування зборів акціонерів та їх основних повноважень, а також опису прав акціонерів та способів їх реалізації;
- структури акціонерів та їх частки в акціонерному капіталі;
- власників цінних паперів із особливими правами контролю та опису цих прав;
- діяльності підприємства стосовно операцій з власними акціями;
- основних характеристик системи внутрішнього контролю;
- дивідендної політики;
- перспектив розвитку та вдосконалення корпоративного управління;
- політики підприємства стосовно адміністративних, управлінських та наглядових органів підприємства (вимоги до віку, статі, освіти, професійного досвіду управлінського персоналу, цілі політики, її реалізація та результати у звітному періоді тощо), а також опису ролі, складу і відповідальності адміністративного, керівного й наглядового органів та їх комітетів щодо вирішення економічних, екологічних та/або соціальних питань, що пов'язані з довгостроковою стратегією, ризиками і впливами; членства в асоціаціях чи національних і міжнародних організаціях із захисту інтересів;
- інших суттєвих відомостей щодо підходів до управління підприємством та пріоритетів корпоративної соціальної відповідальності.

Для розуміння впливу коронавірусної хвороби доцільно розкривати таку інформацію з наведеним приміток щодо відповідності нормам чинного законодавства та у порівнянні з показниками до пандемії, під час пандемії та у період після пандемії.

Додаток 1
до Практичного коментаря

**Показники оцінки ліквідності підприємства, які можуть бути використані
для розкриття інформації за напрямом “Ліквідність та зобов’язання”**

№ з/п	Показник, який характеризує діяльність, одиниця виміру	Порядок розрахунку показників
1	Оборотність коштів у розрахунках, оборотів (ОКРО)	ЧД / СДЗ
2	Час обороту коштів у розрахунках (ЧОКР), днів	360 / ОКРО
3	Частка оборотних активів у загальній вартості активів, %	ОА х 100 / Б
4	Частка власних оборотних коштів у їх загальному обсязі, %	ВОА х 100 / ОА
5	Частка власних оборотних коштів у покритті запасів, %	ВОА х 100 / З
6	Частка запасів у оборотних активах, %	З х 100 / ОА
7	Коефіцієнт покриття запасів	НДП / З
8	Оборотність запасів, оборотів (ОЗО)	СР / СЗ
9	Час обороту запасів (ЧОЗ), днів	360 днів / ОЗО
10	Коефіцієнт маневреності оборотних активів	ВОА / ОА
11	Час обороту кредиторської заборгованості (ЧОКЗ), днів	(СКЗ х 360 днів) / СР
12	Тривалість операційного циклу (ТОЦ), днів	ЧОКР + ЧОЗ
13	Тривалість фінансового циклу, днів	ТОЦ – ЧОКЗ
14	Коефіцієнт погашення дебіторської заборгованості	СДЗ / ЧД

15	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	$(ВК + ЗНВП + ДМП - НА) / ОА$
16	Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності	$ОА / ПК$
17	Коефіцієнт покриття (Кп)	$ОА / ПЗ$
18	Коефіцієнт швидкої ліквідності	$(ОА - З - ВМП) / ПЗ$
19	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$ГК / ПЗ$
20	Коефіцієнт фінансової автономії	$ВК / Б$
21	Коефіцієнт фінансової залежності	$Б / ВК$
22	Рентабельність продукції, %	$(ВПЗ \times 100) / СР$
23	Рентабельність діяльності, %	$ЧП / ЧД$
24	Рентабельність активів, %	$(ЧП \times 100) / ((Бпоч + Бкін) / 2)$
25	Рентабельність сукупного капіталу, %	$(ЧП \times 100) / (Бпоч + Бкін) / 2$
26	Рентабельність власного капіталу, %	$ЧП \times 100 / СВВК$
27	Період окупності власного капіталу	$СВВК / ЧП$

Перелік умовних позначень при розрахунку вказаних показників

Скорочення	Найменування показника
ЧД	Чистий дохід від продукції (товарів, робіт, послуг)
СДЗ	Середня дебіторська заборгованість
ОА	Оборотні активи
Б	Баланс
Бпоч	Баланс на початок періоду
Бкін	Баланс на кінець періоду
ВОА	Власні оборотні активи
НДП	"Нормальні" джерела покриття
СЗ	Середні запаси
СКЗ	Середня кредиторська заборгованість
СР	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)
ЗНВП	Забезпечення наступних виплат і платежів
ДМП	Доходи майбутніх періодів
НА	Необоротні активи
ОА	Оборотні активи
ПК	Позиковий капітал (довгострокові та поточні зобов'язання)
ПЗ	Поточні зобов'язання
З	Запаси
ВМП	Витрати майбутніх періодів
ГК	Грошові кошти та їх еквіваленти в національній та іноземній валюті
ВК	Власний капітал
ВПЗ	Валовий прибуток (збиток)
ЧП	Чистий прибуток (збиток)
СВВК	Середня вартість власного капіталу

СВІДОЦТВО ПРО РЕЕСТРАЦІЮ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ТВІР

УКРАЇНА

СВІДОЦТВО

про реєстрацію авторського права на твір

№ 103224

Літературний письмовий твір «Практичний коментар щодо складання звіту про управління та розкриття впливу пандемії COVID-19»
(вид, назва твору)

Автор(и) Єфименко Тетяна Іванівна, Ловінська Людмила Геннадіївна, Олійник Яна Вікторівна, Кучерява Мар'я Василівна, Бондар Тетяна Анатоліївна
(повне ім'я, псевдонім (за наявності))

Дата реєстрації 18 березня 2021 р.

Генеральний директор
Державного підприємства
«Український інститут
інтелектуальної власності»

Андрій КУДІН

ПК «Україна». Заст. 20-2002, 2020 р. 11 кт.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
2. Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління : наказ Міністерства фінансів України від 07.12.2018 № 982. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18> (дата звернення: 21.06.2021).
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 30.11.2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
4. Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0034&from=EN>.
5. Про приєднання України до Статуту Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії (IRENA) : Закон України від 05.12.2017 від 05.12.2017 № 2222-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2222-19>.
6. GRI Standards Glossary 2016 / GRI Standards download Center. URL: <https://www.globalreporting.org/standards/gri-standards-download-center/?g=c38a63d2-625c-4655-a6ab-d84d660fb109>.
7. Guidelines on non-financial reporting (methodology for reporting non-financial information) (2017/C215/01) : Communication from the European Commission. URL: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC0705\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC0705(01)&from=EN).
8. Про відходи : Закон України від 05.03.1998 № 187/98-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/187/98-вр>. (дата звернення 27.02.2019)
9. Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0095&from=EN>.
10. The Ten Principles of the UN Global Compact: United Nations Global Compact. URL: <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles>.
11. Guiding principles on business and human rights / United Nations. 2011. URL: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf.
12. OECD Guidelines for Multinational Enterprises / OECD. 2011. URL: <http://www.oecd.org/daf/inv/mne/48004323.pdf>.
13. ISO 26000 – Social Responsibility. URL: <https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html>.
14. Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy / ILO. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---multi/documents/publication/wcms_094386.pdf.
15. CDSB Framework for reporting environmental information & natural capital / CDSB. 2015. URL: https://www.cdsb.net/sites/cdsbnet/files/cdsb_framework_for_reporting_environmental_information_natural_capital.pdf.
16. The Carbon Disclosure Project (CDP). URL: <https://www.cdp.net/en>.
17. OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas. 2nd Ed. / OECD. 2013. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264185050-en>.
18. Guideline for the Integration of ESG into Financial Analysis and Corporate Valuation / European Federation of Financial Analysts Societies' KPIs for ESG. URL: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/1547/attachments/1/translations/en/renditions/pdf>.
19. Guidance for Responsible Agricultural Supply Chains / OECD, FAO. 2016. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264251052-en>.

20. Guidance on the Strategic Report / FRC. 2014. URL: <https://www.frc.org.uk/getattachment/697745ed-d991-4360-a32c-857dc28fb949/Guidance-on-the-strategic-report-2014.pdf>.
21. Guiding principles Reporting Framework on Business and Human Rights (UN Human Rights) / United Nations. 2011. URL: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf.
22. Международный стандарт интегрированной отчетности (IIRC). URL: http://ir.org.ru/attachments/article/108/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK.docx_en-US_ru-RU.pdf.
23. Model Guidance on reporting ESG information to investors of the / UN Sustainable Stock Exchanges Initiative. 2015. URL: <http://www.sseinitiative.org/wp-content/uploads/2015/09/SSE-Model-Guidance-on-Reporting-ESG.pdf>.
24. The Natural Capital Protocol / Natural Capital Coalition. 2016. URL: http://naturalcapitalcoalition.org/wp-content/uploads/2016/07/NCC_Primer_WEB_2016-07-08.pdf.
25. Product and Organization Environmental Footprint (OEF) Guide / European Commission. 2010. URL: http://ec.europa.eu/environment/eussd/pdf/footprint/OEF%20Guide_final_July%202012_clean%20version.pdf.
26. Sustainability Accounting Standards Board. URL: <https://www.sasb.org/download-the-standards/>.
27. 17 Sustainable Development Goals. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300>.
28. Guidance on Core indicators for entity reporting on the contribution towards the attainment of the Sustainable Development Goals / UNCTAD ISAR. 2018. URL: https://isar.unctad.org/wp-content/uploads/2018/10/Guidance-on-Core-Indicator_ISAR-35.pdf.
29. Регламент (ЄС) № 1221/2009 Європейського Парламенту і Ради від 25.11.2009 про добровільну участь організацій у схемі екологічного управління та аудиту Співтовариства (EYAC), яким скасовується Регламент (ЄС) № 761/2001 та Рішення Комісії 2001 року/681/ЄС і 2006/193/ЄС. URL: <http://old.minjust.gov.ua/file/33365.docx>.
30. Monitoring and Evaluation Framework / World Health Organization. 2020. URL: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/who-ncov-me-framework-web.pdf?sfvrsn=656e430f_1&download=true.
31. IOSCO Statement on Importance of Disclosure about COVID-19 / IOSCO. 2020. URL: <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD655.pdf>.
32. A UN framework for the immediate socio-economic response to COVID-19 / UN. 2020. URL: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/un_framework_report_on_covid-19.pdf.
33. Summary of Covid-19 Financial Reporting Considerations / IFAC. 2020. URL: <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/supporting-international-standards/discussion/summary-covid-19-financial-reporting-considerations>.
34. Linking the SDGs and the GRI Standards / GRI. 2020. URL: <https://www.globalreporting.org/media/lbvnxb15/mapping-sdgs-gri-update-march.pdf>.
35. Tackling Coronavirus (COVID-19): contributing to a global report / OECD. 2020. URL: <https://www.oecd.org/coronavirus/country-policy-tracker/#Othermeasuresincludingstructuralpolicyasures>.
36. Business and COVID-19 / WBCSD. 2020. URL: <https://www.wbcsd.org/COVID-19/Member-companies>.
37. Sustainable Public Finances through COVID-19 / ACCA. 2020. URL: https://www.accaglobal.com/content/dam/ACCA_Global/professional-insights/SPF_Covid19/AlexMetcalf.MichaelTaylor.SustainableFinances.Covid19.pdf.
38. ДСТУ ISO 9001:2015 “Система управління якістю. Вимоги”. URL: <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf>.

39. ДСТУ ISO 14001:2015 “Система екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосовування”. URL: http://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf.

40. Про затвердження національного стандарту України ДСТУ OHSAS 18001:2010 та скасування чинності пробного національного стандарту України ДСТУ–П OHSAS 18001:2006 : наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 27.12.2010 № 594. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v0594831-10>.

41. ДСТУ ISO 22000:2007 “Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до будь-яких організацій харчового ланцюга”. URL: http://www.assistem.kiev.ua/doc/DSTU_ISO_22000-2007.pdf.

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (1999). *On accounting and financial reporting in Ukraine* (Act No. 996-XIV, July 16). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14> [in Ukrainian].

2. Ministry of Finance of Ukraine. (2018). *About the statement of Methodical recommendations on drawing up of the report on management* (Order No. 982, December 7). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18> [in Ukrainian].

3. Ukraine, & EU. (2015, November 30). *Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text [in Ukrainian].

4. European Parliament, & EU Council. (2013, June 26). *Directive 2013/34/EU on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0034&from=EN>.

5. Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). *On Ukraine's accession to the Statute of the International Renewable Energy Agency (IRENA)* (Act. No. 2222-VIII, December 5). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2222-19> [in Ukrainian].

6. GRI Standards download Center. (n. d.). Retrieved from <https://www.globalreporting.org/standards/gri-standards-download-center/?g=c38a63d2-625c-4655-a6ab-d84d660fb109>.

7. European Commission. (2017). *Guidelines on non-financial reporting (methodology for reporting non-financial information)* (2017/C215/01) (Communication). Retrieved from [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC0705\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC0705(01)&from=EN).

8. Verkhovna Rada of Ukraine. (2018). *About waste* (Act No. 187/98-VR, March 5). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/187/98-bp> [in Ukrainian].

9. European Parliament, & EU Council. (2014, October 22). *Directive 2014/95/EU amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0095&from=EN>.

10. United Nations. (n. d.). *The Ten Principles of the UN Global Compact* (United Nations Global Compact). URL: <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles>.

11. United Nations. (2011). *Guiding principles on business and human rights*. Retrieved from http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf.

12. OECD. (2011). *OECD Guidelines for Multinational Enterprises*. Retrieved from <http://www.oecd.org/daf/inv/mne/48004323.pdf>.

13. ISO 26000 – Social Responsibility. (n. d.). Retrieved from <https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html>.

14. ILO. (n. d.). *Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy*. Retrieved from https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---multi/documents/publication/wcms_094386.pdf.
15. CDSB. (2015). *CDSB Framework for reporting environmental information & natural capital*. Retrieved from https://www.cdsb.net/sites/cdsbnet/files/cdsb_framework_for_reporting_environmental_information_natural_capital.pdf.
16. The Carbon Disclosure Project (CDP). (n. d.). Retrieved from <https://www.cdp.net/en>.
17. OECD. (2013). *OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas* (2nd Ed). DOI: 10.1787/9789264185050-en.
18. European Federation of Financial Analysts Societies' KPIs for ESG. (n. d.). Guideline for the Integration of ESG into Financial Analysis and Corporate Valuation. Retrieved from <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/1547/attachments/1/translations/en/renditions/pdf>.
19. OECD, & FAO. (2016). *Guidance for Responsible Agricultural Supply Chains*. DOI: 10.1787/9789264251052-en.
20. FRC. (2014). *Guidance on the Strategic Report*. Retrieved from <https://www.frc.org.uk/getattachment/697745ed-d991-4360-a32c-857dc28fb949/Guidance-on-the-strategic-report-2014.pdf>.
21. United Nations. (2011). *Guiding principles Reporting Framework on Business and Human Rights (UN Human Rights)*. Retrieved from http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf.
22. International Integrated Reporting Standard (IIRC). (n. d.). Retrieved from http://ir.org.ru/attachments/article/108/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK.docx_en-US_ru-RU.pdf [in Russian].
23. UN Sustainable Stock Exchanges Initiative. (2015). *Model Guidance on reporting ESG information to investors*. Retrieved from <http://www.sseinitiative.org/wp-content/uploads/2015/09/SSE-Model-Guidance-on-Reporting-ESG.pdf>.
24. Natural Capital Coalition. (2016). *The Natural Capital Protocol*. Retrieved from http://naturalcapitalcoalition.org/wp-content/uploads/2016/07/NCC_Primer_WEB_2016-07-08.pdf.
25. European Commission. (2010). *Product and Organization Environmental Footprint (OEF) Guide*. Retrieved from http://ec.europa.eu/environment/eussd/pdf/footprint/OEF%20Guide_final_July%202012_clean%20version.pdf.
26. Sustainability Accounting Standards Board. (n. d.). Retrieved from <https://www.sasb.org/download-the-standards/>.
27. United Nations. (2015). *17 Sustainable Development Goals*. Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300>.
28. UNCTAD ISAR. (2018). *Guidance on Core indicators for entity reporting on the contribution towards the attainment of the Sustainable Development Goals*. Retrieved from https://isar.unctad.org/wp-content/uploads/2018/10/Guidance-on-Core-Indicator_ISAR-35.pdf.
29. European Parliament, & EU Council. (2009, November 25). *Regulation (EU) on the voluntary participation by organisations in a Community eco-management and audit scheme (EMAS), repealing Regulation (EC) No 761/2001 and Commission Decisions 2001/681/EC and 2006/193/EC*. Retrieved from <http://old.minjust.gov.ua/file/33365.docx> [in Ukrainian].
30. World Health Organization. (2020). *Monitoring and Evaluation Framework*. Retrieved from https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/who-ncov-me-framework-web.pdf?sfvrsn=656e430f_1&download=true.
31. IOSCO. (2020). *IOSCO Statement on Importance of Disclosure about COVID-19*. Retrieved from <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD655.pdf>.

32. United Nations. (2020). *A UN framework for the immediate socio-economic response to COVID-19*. Retrieved from https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/un_framework_report_on_covid-19.pdf.

33. IFAC. (2020). *Summary of Covid-19 Financial Reporting Considerations*. Retrieved from <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/supporting-international-standards/discussion/summary-covid-19-financial-reporting-considerations>.

34. GRI. (2020). *Linking the SDGs and the GRI Standards*. Retrieved from <https://www.globalreporting.org/media/lbvnxb15/mapping-sdgs-gri-update-march.pdf>.

35. OECD. (2020). *Tackling Coronavirus (COVID-19): contributing to a global report*. Retrieved from <https://www.oecd.org/coronavirus/country-policy-tracker/#Othermeasuresincludingstructuralpolicymeasures>.

36. WBCSD. (2020). *Business and COVID-19*. Retrieved from <https://www.wbcsd.org/COVID-19/Member-companies>.

37. ACCA. (2020). *Sustainable Public Finances through COVID-19*. Retrieved from https://www.accaglobal.com/content/dam/ACCA_Global/professional-insights/SPF_Covid19/AlexMetcalfMichaelTaylor.SustainableFinances.Covid19.pdf.

38. Quality management system. Requirements (DSTU ISO 9001:2015). Retrieved from <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf> [in Ukrainian].

39. Environmental management system. Requirements and guidelines for use (DSTU ISO 14001:2015). Retrieved from http://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf [in Ukrainian].

40. State Committee of Ukraine for Technical Regulation and Consumer Policy. (2010). *About the statement of the national standard of Ukraine DSTU OHSAS 18001:2010 and cancellation of validity of the trial national standard of Ukraine DSTU – P OHSAS 18001:2006* (Order No. 594, December 27). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v0594831-10> [in Ukrainian].

41. Food safety management systems. Requirements for any food chain organizations (DSTU ISO 22000:2007). Retrieved from http://www.assistem.kiev.ua/doc/DSTU_ISO_22000-2007.pdf [in Ukrainian].